

# NYT FRA SPROGNÆVNET MARTS 2017

Dansk  
Sprognævn

## INDHOLD

### Leder

Velkommen til den første digitale udgave af Nyt fra Sprognævnet!

### Årets ord

Siden 2008 har Sproglaboratoriet på DR P1 i samarbejde med Sprognævnet kåret årets ord.

### Må man blande store og små bogstaver?

NaturErhvervstyrelsen ændrer nu — endelig — navn.

### Spørgsmål & svar

- *Appen eller app'en?*
- *En palette af muligheder?*
- *Dronning eller dronning?*
- *Klogere end dig?*

## Velkommen til den første digitale udgave af Nyt fra Sprognævnet

Siden sidst har Nyt fra Sprognævnet gennemgået noget af et hamskifte. God læselyst!



Illustration: Katrine Clante

## Velkommen til den første digitale udgave af Nyt fra Sprognævnet



**IDEN SIDST** har Nyt fra Sprognævnet gennemgået noget

af et hamskifte.

Et nyt design med nye farver, nye skrifttyper og en anden opsætning var nødvendigt for at bladet kunne komme til at fungere i det nye elektroniske univers. I samarbejde med designeren Pernille Kleinert har redaktionen udviklet et nyt koncept som vi håber læserne tager godt imod.

Det er noget andet at læse på en skærm end på papir – og der er tilmed mange forskellige slags skærme at læse på, fra store computerskærme til skærmene på de små mobiltelefoner. Mobile it-platforme bliver mere og mere populære, og det stiller krav til skrift og layout som vi har forsøgt at løse så godt som muligt.

At overgangen til den digitale udgave var den rigtige beslutning, viser det store antal af læsere som har valgt den trykte udgave fra. Kun 70 abonnenter har ønsket fortsat at abonnere på en trykt version. Desværre er det alt for lille et antal til at det økonomisk

kan svare sig at fortsætte med at trykke og udsende bladet. Det beklager vi oprigtigt. Vi har til gengæld sørget for at man kan printe bladet ud og læse det på papir hvis man har adgang til en printer.

Den digitale udgave af Nyt fra Sprognævnet er også udtryk for at nævnet i stigende grad kommunikerer via flere kommunikationskanaler. Tidligere var Nyt fra Sprognævnet og de trykte ordbøger stort set de eneste kanaler vi kom ud på, når man ser bort fra pressen som altid gerne har villet skrive om Sprognævnets aktiviteter. Siden kom nævnets hjemmeside og sproget.dk til, og i dag er nævnet og sproget.dk derudover til stede på mange elektroniske offentlige og private ordbogsplatforme, på Facebook, Twitter, Instagram og LinkedIn.

Vi håber at den digitale udgave af Nyt fra Sprognævnet yderligere vil styrke denne udvikling så vi fortsat kan hjælpe alle med at udtrykke deres tanker og ideer på et klart og formålstjenligt dansk. ■



# Årets ord 2016

Både i Danmark og ude i verden kårer man årets ord. Bliv klogere på årets ord — og årets øv-ord — og hvordan de udvælges her og i udlandet.



**SABINE KIRCHMEIER**

(f. 1955) er direktør i Dansk Sprognævn

”POSTFAKTUEL” VAR  
ÅRETS ORD BÅDE  
I TYSKLAND OG  
ENGLAND SIDSTE ÅR

**S** **IDEN 2006** har årets ord været kåret i Danmark. Fra 2006 til 2012 i tidsskriftet Mål og Mæle og siden 2008 også af programmet Sprog-laboratoriet på DR P1 i samarbejde med Dansk Sprognævn. Men hvad er årets ord i grunden for en størrelse?

## ÅRETS ORD I ANDRE LANDE

Årets ord bliver kåret i flere andre lande end Danmark. I Tyskland har Gesellschaft für Deutsche Sprache kåret årets ord siden 1971, og i de engelsktalende lande begyndte det i 1991, hvor American Dialect Society for første gang kårede årets ord i USA.

Siden er mange andre lande kommet til: Østrig (1999), Lichtenstein (2002), Schweiz (2003), England (2004), Frankrig (2005), Nederlandene og Rusland (2007), Danmark (2006), Norge (2012) og Ukraine (2013). Det er tydeligt at kåringen af årets ord er et relativt nyt fænomen, når vi ser bort fra Tyskland og USA, og at det ser ud til at blive mere og mere populært.

Årets ord hører til i den underholdende afdeling. Formålet er at skabe positiv opmærksomhed om sproget – og til dels også om sin egen virksomhed. Derfor ser man såvel private foreninger og offentlige institutioner som private virksomheder, især ordbogsforlag, blandt dem der kårer årets ord, og de fleste gør det fuldstændig selvbestaltet. I England og Nederlandene styrer ordbogsforlagene, hhv. Oxford og van Dale, suverænt kåringen, i Rusland foretages valget af en sproglig-litterær forening eller gruppe, i Tyskland af en sproglig forskningsinstitution, i Østrig af et





Årets dommerpanel: Erkan Özden, Thomas Skov, Sabine Kirchmeier, Johannes Nørregaard Frandsen samt programvært Helle Solvang.

Foto: Bjarne Bergius Hermansen

» sproginstitut ved Universitetet i Graz, i Norge af Språkrådet og Norges Handelshøyskole og i Danmark af Sproglaboratoriet på DR P1 i samarbejde med Sprognævnet. Der er med andre ord frit slag. Der er ingen officielle krav. Det gælder vist bare om at komme først.

### UDVÆLGELSE AF ÅRETS ORD

Det samme gælder de måder hvorpå årets ord udvælges. Nogle steder indkalder man forslag fra sprogbrugerne, nogle steder giver man sprogbrugerne yderligere indflydelse ved at sætte ordene til afstemning, mens der andre steder sidder en særlig arbejdsgruppe der bestemmer suverænt. I Danmark er basis for kåringen en liste med ord som foreslås af lytterne til Sproglaboratoriet på P1. Listen suppleres med Sprognævnets udvalg af ord, som er dukket op eller har været fremtrædende i årets løb, samt med forslag fra

det dommerhold som sammensættes til lejligheden. I 2016 bestod dommerholdet af skuespiller Thomas Skov, journalist Erkan Özden, professor Johannes Nørregaard Frandsen og undertegnede. Bruttoordlisten består ofte af mere end 100 kandidater. Forud for dommernes afgørelse stemmer Sproglaboratoriets lyttere om hvilke 10 ord der skal med i den sidste og afgørende runde. Derefter afgør dommerne med DR-programredaktør Helle Solvang som ordstyrer i en live-udsendelse som varer ca. en time, hvilket ord der skal være årets ord.

### HVAD KARAKTERISERER ÅRETS ORD?

Det væsentligste kriterium for hvilke ord der kan kvalificere sig til årets ord, er at det skal være et ord eller et udtryk som har tiltrukket sig en hel del opmærksomhed i årets løb. Årets ord skal helst være kendt af et bredt udsnit af befolkning-



## VIDSTE DU ...

... at årets ord 2016 i Østrig var *Bundespräsidentenstichwahlwiederholungsverschiebung* (forbundspræsidentomvalgsgentagelsesudskydelse)? Sikkert ikke et ord der kommer i almindelig brug, men en humoristisk betegnelse for det kaos der opstod da præsidentvalget måtte gå om.

## EN AF KANDIDATERNE TIL ÅRETS ORD I ENGLAND I 2016 VAR DET DANSKE ORD HYGGE

gen. Det skal være et ord der berører mange, eller som mange er kommet i berøring med enten via medierne eller i hverdagen. Det må gerne være et ord der er forholdsvis nyt. Men det kan også være et helt almindeligt ord der bare har været ualmindelig meget brugt lige det år. Det skete fx i 2013 hvor ordet *undskyld* blev årets ord fordi politikerne hele tiden måtte undskylde et eller andet. I 2016 valgte man ordet *danskhed* med den begrundelse at der netop i dette år var blevet talt meget om hvad det egentlig betyder at være dansk.

Ordene kan komme fra alle tænkelige hjørner af samfundet. Det politikerne gør, og de ord der opfindes i kølvandet på deres virke, er ofte kandidater til årets ord, fx *visitationszone*, *fedt-afgift* og *udlændingesservice*. Det kan også være noget der er sket i international politik eller i mediebilledet. Blandt kandidaterne til årets ord

i England 2016 var både *brexit* og det danske ord *hygge*, som blev populært i kølvandet på de danske tv-serier *Forbrydelsen*, *Broen* og *Borgen*.

It-verdenen og de sociale medier er ligeledes særdeles leveringsdygtige i kandidater til årets ord. Ordet *hashtag* blev årets ord i England i 2014, og året efter kårede man et humørikon — en *emoji* — nemlig den med det lille ansigt der græder af glæde. I Schweiz kårede man i 2012 ordet *shitstorm*.

Sportens verden kan også være med. I 2010 efter fodbold-VM i Sydafrika blev årets ord i Danmark *vuvuzela*. Vores livsstil kan også holde for, som fx da *stenalderkost* i 2012 kom frem og blev et symbol for hele den helsebevægelse der var slået igennem det år.

Ord kan være dannet på mange forskellige måder, fx er *brexit* og *grexit* sammentrækninger af henholdsvis *British* og *Greek* og *exit*. Det kan også være udenlandske ord som *vuvuzela*, hjemmelavede udenlandske ord som fx *Mobile-Pay* eller hele udtryk som *arabisk forår*. Men der er mange andre områder som kan være arnested for årets ord. Det vigtige er at det karakteriserer året på en tydelig måde, og at man når man hører ordet, kan sige "Nå, ja. Det var det år vi talte om det ...". Dommer Erkan Özden har meget rammen- de kaldt det en "bouillontering", dvs. en slags ekstrakt, selve årets kerne, og for de fleste dommerpaneler har netop dette været en interessant udfordring. Om det er lykkedes at finde ind til kernen, kan man vurdere ved at se på listen over årets ord siden 2008 samt et udvalg af de andre ord der var bragt i forslag.

I 2016 blev årets ord således *postfaktisch* og *post-truth* (postfaktuel) i hhv. Tyskland og England med henvisning til diskussionen om hvilke oplysninger der var sande eller falske i den amerikanske valgkamp, og ordet var med i opløbet helt til sidst da afgørelsen skulle





træffes i Danmark. På samme måde leverede flygtningekrisen ikke overraskende stof til årets ord i mange europæiske lande i 2015. Årets ord i Østrig er næppe særlig mundret, men spiller med et glimt i øjet på det tyske sprogs muligheder for at danne lange sammensætningskæder, noget vi jo også kan på dansk. Det amerikanske ord *dumpster fire* refererer også til den kaotiske amerikanske valgkamp. På dansk kan ordet *containerbrand* kun bruges bogstaveligt.

Trods den korte tid kåringerne af årets ord har eksisteret, har der allerede udviklet sig forskellige underkategorier, i de tysktalende lande fx årets sætning, årets ungsdomsord og årets "Unwort" (på dansk *u-ord* eller *øv-ord*), dvs. et ord som er indholdsmæssigt uacceptabelt, ser grimt ud eller lyder grimt. Måske er ligefrem alle tre kriterier opfyldt i årets øv-ord i Østrig: *Öxit* (dannet af *Österreich* og *exit*). I de engelsktalende lande findes der endnu flere kategorier: årets mest kreative, årets mest anvendelige, årets mest nødvendige, årets mest uhyrlige m.fl. I Danmark har man hidtil ikke været så systematisk med at kåre

## VIDSTE DU ...

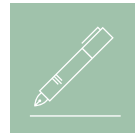
... at ordet *lømmelpakke* kan spores til 2000? Ord kan sagtens blive årets ord selv om de ikke er helt nye. I 2013 var årets ord *undskyld*.

øv-ord, dog faldt valget i 2015 måske ikke helt ufortjent på ordet *bum* (et ord som anvendes i sociale medier når man vil understrege sin pointe eller afslutte en dialog). Til gengæld har man ofte kåret årets spritnye ord som i 2016 blev *panama-papirer*.

Som det fremgår, er kåringen af årets ord en ganske uvidenskabelig, men til gengæld underholdende øvelse. Ikke desto mindre har den en vigtig funktion som gør at Sprognævnet gerne vil være involveret: Processen om udvælgelsen af årets ord fastholder interessen for vores sprog og skaber debat om de ord vi bruger, og det viser sig at især mange unge sprogbrugere kan lide at engagere sig i sprogdebatten. Hvad kan man ønske mere? ■

Land	Årets ord 2016
Danmark	<i>danskhed</i>
Tyskland	<i>postfaktisch</i> (postfaktuel)
Østrig	<i>Bundespräsidentenstichwahlwiederholungsverschiebung</i> (forbundspræsidentomvalgsgentagelsesudskyldelse)
Storbritannien	<i>post-factual</i> (postfaktuel)
Schweiz	<i>Filterblase</i> (informationsboble)
Norge	<i>hverdagsintegrering</i> (hverdagsintegration)
USA	<i>dumpster fire</i> (containerbrand) (en i stigende grad katastrofal eller kaotisk situation)

Ser man på hvilke ord der kåres til årets ord i de enkelte lande, oplever man ofte gengangere enten blandt de valgte ord eller blandt de nærmeste nominerede.

**2008 udlændingesservice**

leasingkarrusel, olympisk bryllup, poke, visitationszone, waterboarding.

**2009 lømmelpakke**

CO<sub>2</sub>-neutral, finanskriser, friværtdiorgasme, kirkeasyl, klimabølge, klimafængsel, klimatopmøde, lømmelfængsel, max, nederen, perle, steneren.

**2010 vuvuzela**

askesky, cafépenge, hjertestarter, hjælpepakke, kødklister, sparekniv, Udkantsdanmark, WikiLeaks.

**2011 arabisk forår**

assimilation, fattigdomsydelse, fedtafgift, kickstarte, løftebrud, mobbepolitik, spindoktor, tilbagerulningsreform, vejvrede, villyarder.

**2012 stenalderkost**

20-20-plan, akutjob, ballonpenge, Fattigkarina, fremadrettet, grødtrend, hipster, løftebrud, ny nordisk, omstillingsparat, samfundssind, skodjob.

**2013 undskyld**

en Allan, bilagsrod, bybi, gastroseksuel, ghettdigter, hashtag, kønskrans, omg, partihopperi, præmieperker, selfie, seriøst, snap, stormturist, stormturisme, svingdørsregering, twerking, yolo.

**2014 MobilePay**

byhave, garden guerilla, girafgate, gør-det-selv-frifindelse, IS, Jensen, konkurrencestat, Marius, nødløgn, regnbueaktivist, spornoseksuel.

**2015 flygtningestrømme**

befolkningskløft, deleøkonomi, fredsring, godhedselfie, grænse, klimaaftale, lovestorm, migrant, rumviking, Venligboerne.

**2016 danskhed**

brexit, disruption, faktaresistens, fuck, gyllegate, JOMO, ordnani, postfaktuel, shitstorm, skræmmeklov, smykkelov, trumpisme.



## Må man blande store og små bogstaver?

NaturErhvervstyrelsen ændrer nu — endelig — navn.

**D**EN 18.1. 2017 meddelte Miljø- og Fødevareministeriet at NaturErhvervstyrelsen nu ændrer navn til Landbrugs- og Fiskeristyrelsen. Det kan man glæde sig over - af sproglige grunde. Stavemåden *NaturErhvervstyrelsen* har nemlig ikke været i overensstemmelse med de gældende retskrivningsregler.

På dansk og på de fleste andre sprog er det normalt ikke tilladt at blande store og små bogstaver på den måde. Når det alligevel sker, ses det typisk i navne som er lange og komplekse, formentlig fordi man mener at det så er nemmere at læse, eller fordi det tydeliggør hvordan navnet forkortes. Der er flere eksempler inden for landbrugsområdet: *Det Centrale HusdyrbrugsRegister* (CHR) og *Danmarks KvægforskningsCenter* (DKC), *LandbrugsAvisen* og *LandbrugsInfo*.

I denne henseende er *NaturErhvervstyrelsen* dog vildledende fordi ordet er sammensat af *naturerhverv* (dvs. 'landbrug og fiskeri') og *styrelse*, ikke af *natur* og *erhvervstyrelse*. Det store bogstav står med andre ord ikke ved den mest overordnede sammensætningsfuge. Formentlig er det derfor styrelsens medarbejdere kunne finde på at kalde den *NaturErhvervstyrelsen* i stedet for det mere naturlige *Na'turErhvervstyrelsen*.

Også i afdelingsnavne i institutioner og organisationer er der en tendens til at bruge denne stavemåde, fx *KoncernKommunikation* og *KoncernDigital*.

Tendensen kan være inspireret af programmeringssprog hvor det typisk ikke er tilladt at have mellemrum mellem leddene i et sammensat variabelnavn eller en funktion. Det kan også være tilskyndet af grafikerne, som ofte forholder sig endog meget frit til den gældende retskrivning af hensyn til det kunstneriske udtryk. Sidst, men ikke mindst, kan ønsket om at tydeliggøre en evt. forkortelse også spille ind.

Uanset hvilke gode intentioner der måtte ligge til grund for denne praksis, må vi slå fast at den ikke er udtryk for korrekt sprogbrug. Der er intet til hinder for at skrive *Landbrugsavisen*, *Landbrugsinfo*, *Danmarks Kvægforskningscenter*, *Koncernkommunikation* og *KoncernDigital*, og man finder da også korrekt stavede navne inden for landbruget, fx *Mælkeafgiftsfonden* og *Kvæg-databasen*.

Nogle vil måske betragte det som et mellemtrin mellem sammenskrivning og særskrivning: *Koncernkommunikation* - *KoncernKommunikation* - *Koncern Kommunikation*. Også den sidste form må frarådes hvis man vil skrive i overensstemmelse med de gældende regler for dansk retskrivning. ■



Store bogstaver midt i ord kan også ses på gamle skilte, her Brødregade i Randers.





## Appen eller app'en?



**SKAL DER APOSTROF** mellem stammen og bøjningsendelsen i ordet *app* (*app'en*) – og tilsvarende bindestreg i ord som *appteknologi* (*app-teknologi*)?



**NEJ, ORDET FINDES I** Retskrivningsordbogen uden apostrof og uden bindestreg i sammensætninger:

**app** *sb.*, -en, -er *el.* -s, -erne *el.* -sene (*et program til fx en mobiltelefon*), *i sms.* app-, *fx* appanmeldelse

Ved andre ord der umiddelbart kunne ligne, er der derimod valgfrihed:

**epo** *sb.*, *epoen el.* *epo'en el.* *epoet el.* *epo'et (et hormon; et lægemiddel)*

**epomisbrug** (*el.* *epo-misbrug*) *sb.*, -en *el.* -et

**epo-misbrug** (*el.* *epomisbrug*) *sb.*, -en *el.* -et

Og ved atter andre, der måske ikke ligner helt så meget, er apostrof og bindestreg obligatorisk:

**USB** (*el.* *usb*) *sb.*, USB'en, USB'er, USB'erne (*i it*)

**usb** (*el.* *USB*) *sb.*, usb'en, usb'er, usb'erne (*i it*)

**USB-nøgle** (*el.* *usb-nøgle*) *sb.*, -n, -r, -rne

**usb-nøgle** (*el.* *USB-nøgle*) *sb.*, -n, -r, -rne

**USB-stik** (*el.* *usb-stik*) *sb.*, -ket, USB-stik, -kene

**usb-stik** (*el.* *USB-stik*) *sb.*, -ket, usb-stik, -kene

Hvorfor nu det? Hvad er forskellen?

Alle tre (*app*, *epo*, *usb*) er afkortninger eller forkortelser af længere ord eller ordforbindelser, og i den forstand ligner de hinanden. Men de er

ikke afkortet på samme måde, og det er det der afgør hvordan og om der skal sættes apostrof og bindestreg.

Ordet *app* kommer fra engelsk, hvor det er dannet som afkortning til *application*. Afkortninger dannes ved at man fjerner sidste del af det ord der skal afkortes, både i skriften og i udtalen. Mange ord af denne type har vi fra tysk: *demo* (*demonstration*), *krimi* (*kriminalroman*), *uni* (*universitet*), men de kan også komme fra engelsk: *intro* (*introduktion*), *retro* (*retrospektiv*) – og altså *app* (*application*). Afkortninger har ikke apostrof eller bindestreg.

Også forkortelser kan dannes ved at man fjerner sidste del af ordet, men de har normalt forkortelsespunktum, og man udlæser hele det forkortede ord, så ordet forkortes altså kun i skriften, ikke i udtalen: *afs.* (*afsender*), *f.eks.* (*for eksempel*), *if.* (*ifølge*), *kr.* (*kroner*).

Forkortelser der dannes udelukkende af forbogstaver (initialforkortelser), har som regel ikke punktum: *CD/cd*, *DVD/dvd*, *TV/tv*, *IT/it*, og hvis de ikke er navne, kan de fleste, som det ses, valgfrit skrives med store eller små bogstaver. *USB/usb* (af engelsk *universal serial bus*) hører til denne gruppe. Initialforkortelser udlæses som regel som en række bogstavnavne. Denne type initialforkortelser har obligatorisk apostrof og bindestreg.

Nogle initialforkortelser kan udtales som egentlige ord, fx *hiv*, *aids*, *ufo* og *epo* (som i retskrivningen regnes til denne gruppe selv om det er dannet af *erythropoietin*, af nylatin *erythrocyta* 'rødt blodlegeme' og græsk *poiesis* 'dannelse', altså ikke kun af orddeles initialer). De skrives normalt med små bogstaver. *Epo* dog ret ofte, men ukorrekt, med store bogstaver.

De fleste initialforkortelser der udtales som egentlige ord, har valgfri apostrof og bindestreg:

**aids** *sb.*, -en *el.* aids'en; patienten har aids i udbrud

**aidsramt** (*el.* aids-ramt) *adj.*, -e

**aids-ramt** (*el.* aidsramt) *adj.*, -e

**hiv** *sb.* (*en virus*)

**hivpositiv** (*el.* hiv-positiv) *adj.*, -t, -e

**hiv-positiv** (*el.* hivpositiv) *adj.*, -t, -e

Det gælder dog ikke *ufo*, som aldrig har apostrof eller bindestreg:

**ufo** *sb.*, -en *el.* -et, -er, -erne, *i sms.* ufo-, *fx* ufoberetning

Ordet *app* er specielt ved at slutte på to ens konsonantbogstaver. Det kan føre til at sammensætninger får usædvanlige eller svært læselige bogstavsammenstød, fx i ord som *stress-symptomer* og *gløgg-gilde*, og så kan man undtagelsesvis bruge en bindestreg. Hvis ordet *app-politik* findes, så er det ikke helt forkert eller urimeligt at bruge bindestreg. ■

OR

## Klogere end dig?



**JEG MENER AT** det hedder: "Jeg er klogere end dig – han er klogere end hende – vi er klogere end dem." Imidlertid har jeg hørt mange sige "jeg er klogere end du, han er klogere end hun, vi er klogere end de." For mange år siden diskuterede jeg det med en anden som belærte mig om at det hedder: "jeg er klogere end du" fordi man i virkeligheden siger: "jeg er klogere, end du (er)."



**I TALESPROGET ER DET** helt naturligt med *dig, hende, dem*, altså *Jeg er klogere end ham*. Og hvis der ikke står et verbum (her *er*) efter pronomenet, fx *Jeg er klogere end han er*, er der ikke nogen grund til at vælge *han*. Det samme gælder for skriftsproget.

Rådgivningen i Sprognævnet har nok rykket sig en del på dette punkt igennem tiden. Men allerede i Dansk Sprognævns årsberetning for 1963/64 står der: "I talesprog og uformelt skriftsprog er *dig, mig* så udbredt at det næppe er rimeligt at opfatte det som forkert" (s. 37). Dengang blev der dog også advaret mod den oblique form *dig* med ordene: "Dog bør formen undgås hvis den kan misforstås (fx *Han har andre venner end du/dig*)." Her ville man også (stadig) have det sidste verbum med hvis man mente *Han har andre venner end du har*.

Der har i en periode været rådet til forsigtighed i forhold til at bruge oblique form (altså fx *Jeg er klogere end ham*) i formelt skriftsprog. Men i moderne dansk bør man efterhånden snarere advare om at hvis man bruger nominativ, kan det blive opfattet som meget højtideligt og overkorrekt sprogbrug. Der er således ingen eksempler i KorpusDK på *x end du*, altså hvor sætningen slutter med *end du*.

I artiklen "Dig og mig og vi to. Synspunkter på kasus i moderne dansk" af Jørgen Schack undersøges de forskellige grammatikers behandling af valget af kasus i personlige pronomener. Konklusionen er at "Et personligt pronomen står i nominativ når det umiddelbart ses at fungere som grammatisk subjekt. I øvrige tilfælde står det som hovedregel i oblique form" (NyS – Nydanske Sprogstudier 45, 2013, s. 48-72). Denne regel støtter således også valget af oblique form i eksemplet: *Jeg er klogere end ham*. ■

IEM



## En palette af muligheder?



**JEG HAR FORGÆVES LEDT** i ordbøgerne efter udtrykket *en palette af muligheder* i betydningen 'en vifte af muligheder'. Det eneste jeg har kunnet finde, er ordet *palet*, der ifølge Den Danske Ordbog kan bruges i betydningen 'samling af forskelligartede muligheder, udtryk el.lign.'. Det tilhørende eksempel, *han [bruger] hele sin sproglige palet*, passer meget godt til den betydning jeg leder efter, men jeg synes ikke at stavemåden afspejler min udtale. Er det mig der er galt på den?



**NEJ, DET ER IKKE DIG** der er galt på den, men den udtale du har af *palet*, afspejles endnu ikke i ordbøgerne.

Ordet *palet* er indlånt fra fransk *palette* 'lille spade', og det er et gammelt lån i dansk. Ifølge Ordbog over det danske Sprog (på ordnet.dk) findes det første skriftlige belæg i Matthias Moths håndskrevne ordbog (der også kan læses på ordnet.dk) som udkom i årene omkring år 1700. Det fremgår af opslaget i Ordbog over det danske Sprog at ordet i starten kunne staves på flere måder, herunder også *Pal(l)ette*. I danske retskrivningsbøger har stavemåden *palet* dog været enerådende.

En *palet* er ifølge Den Danske Ordbog (også på ordnet.dk) en 'træplade hvor en kunstmaler anbringer og blander sine farver, udformet så den let kan holdes med én hånd under arbejdet' (betydning 1). Betydning 1 har underbetydningerne 1a 'udvalgt række af farver eller farvenuancer der bruges af en bestemt kunstner eller i et bestemt

billede' og 1b 'samling af forskelligartede muligheder, udtryk el.lign.'. Det er den sidstnævnte betydning du henviser til i dit spørgsmål, og hvor du savner stavemåden *palette*. Og noget kunne tyde på at du ikke er alene om det; en søgning i Infomedia i november 2016 giver således 1035 hits på *en palette* og 4132 hits på *en palet*. Selvom der altså er langt flere hits på den korrekte stavemåde *en palet*, er der også relativt mange hits på den ukorrekte stavemåde *en palette*. En stikprøveundersøgelse af de forskellige hits på *en palette* indikerer at det først og fremmest er underbetydningerne (altså 1a og 1b) der staves således. Det gælder fx i eksemplerne *256 farvenuancer valgt fra en palette på over 4000 nuancer* (Dagbladens Bureau 24.10.1991) og *Nyt søndags-tillæg skal indeholde en palette af områder, der alle tager udgangspunkt i at skabe en meget personlig sektion* (Markedsføring online 20. 01. 2004). Derimod ser det ikke umiddelbart ud til at træpladen hvorpå maleren blander sine farver, særligt ofte staves *en palette*.

Men hvordan kan det nu være at *palet* begynder at optræde så relativt hyppigt med en "ukorrekt" stavemåde, som søgningen i Infomedia viser? Et oplagt svar på det kunne være påvirkning fra engelsk hvor *palet* (i alle betydninger) netop staves *palette*. Det mærkelige er at selvom *palette* på engelsk udtales som et tostavellesord, altså *pa-let*, støder vi på dansk ofte på en udtale med tre stavelser, altså *pa-let-te*. Denne udtale er hverken fransk eller engelsk, men minder om udtalen af andre fremmedord med endelse *-ette*, fx *diskette*, *etikette* og *pipette*. Den nævnte udtale med tre stavelser kan man bl.a. høre på Youtube hvor de unge piger der laver videoer om makeup, stort set alle taler om deres *palette*-samlinger af fx øjenskygger.

Det sidste spørgsmål er selvfølgelig om stavemåden *palette* bør kunne findes i Retskrivnings-



ordbogen, og det må indtil videre besvares med et nej. For det første er stavemåden *palet* stadig langt den hyppigste i dansk, og for det andet vil det ikke umiddelbart være nemt for sprogbrugere at skulle skelne mellem malerens palet på den ene side og en palet eller palette af muligheder eller nuancer på den anden side. Når det er sagt, skal det dog understreges at vi er klar over at der finder en sprogudvikling sted på dette område, og at vi vil holde øje med denne udvikling. ■

**MHA**

## Dronning eller dronning?



**JEG HAR BEMÆRKET**, bl.a. på kongehusets hjemmeside, at alle stillinger: dronningen, kronprinsen, prinsen osv. bliver skrevet med stort.

Men så vidt jeg kan læse i Retskrivningsordbogen, skal alle – selv kongelige – stillingsbetegnelser med lille, medmindre de indgår i en særlig titulatur, fx: ‘Hendes Majestæt Dronningen’.

Det er en fejl der forekommer i alle medier, så ville det ikke være en god idé at tydeliggøre det på sproget.dk?



**DU HAR RET I** at titler skal skrives med lille, selv dronningen. Der står i § 13 i retskrivningsreglerne i Retskrivningsordbogen, 4. udg., 2012, under punkt 3 at titulaturer, titler, stillingsbetegnelser og grader skrives med lille begyndelsesbogstav, fx *dronning Margrethe, kong Frederik 9., statsministeren, professor Andersen* mv.

Der står i § 13.2 at i særlige titulaturer skrives

med stort i både tiltale og omtale. Det drejer sig om de kongeliges særlige titler, fx *Deres Majestæt, Hendes Majestæt, Hendes Majestæt Dronningen, Hendes Majestæt Dronning Margrethe* mv. Men der findes også enkelte andre, nemlig *Hans Højærværdighed, Deres Excellence, Hans Excellence*.

I § 13.3 står der at man ”som hovedregel” skriver titler og stillingsbetegnelser med lille. Der er således åbnet op for at man kan skrive sin titel eller stillingsbetegnelse med stort, fx når den står som første ord på en ny linje. Dette ønsker mange at gøre i fx mailsignaturer og på visitkort.

På sproget.dk nævnes reglen på begge sider om store eller små bogstaver (under ”typiske problemer”). Dertil kommer at sproget.dk har dedikeret en side under ordlister til ”Titler på danske kongelige”, og her kan man se hvordan titler og titulaturer bruges både i omtale og tiltale. ■

**IEM**



## KAMPAGNEPRIS 149 KRONER

# Den der skriver d i gjort

Kampagnepris på *Den der skriver d i gjort*.  
*Staveproblemer i folkeskolens ældste klasser.*

Folkeskolens prøver nærmer sig, og for at blive godt forberedt kan du som lærer have glæde af denne bog.

Du får bogen for 149 kr. frem til 15. maj hvis du bestiller den i Sprognævnets webshop.



## TEGNSPROG

Vil du gerne blive klogere på dansk tegnsprog – og tegnsprog i det hele taget?

På sproget.dk, som drives af Dansk Sprognævn og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, kommer der i løbet af foråret et nyt tema der handler om dansk tegnsprog.

Her vil man bl.a. kunne læse mere om sprogets historie, hvor mange der kan det, og hvordan et tegnavn opstår – og ikke mindst få aflivet nogle af de myter der findes om tegnsprog, fx at tegnsprog er internationalt, og at der derfor ikke er forskel på verdens tegnsprog.

Temaet er skrevet af Afdeling for Dansk Tegnsprog under Dansk Sprognævn, og det er målrettet personer uden større kendskab til tegnsprog.

NÆSTE NUMMER UDKOMMER I JUNI 2017

Dansk  
Sprognævn

## NÆSTE NUMMER

I næste nummer af Nyt fra Sprognævnet kan du læse Eva Skafte Jensens artikel "Forkortelser i Twitter".

I artiklen viser Eva Skafte Jensen at forkortelser ikke er noget særligt udbredt fænomen i tweets, og at langt de fleste af de forkortelser der trods alt forekommer, er standardforkortelser, dvs. forkortelser som man kan finde i ordbøgerne. Dermed ser det ud til at den gængse opfattelse af at forkortelser både er meget udbredte i de nye medier og meget kreative, skal revideres.



## LÆR AT SÆTTE KOMMA MED OS

Dansk Sprognævn og firmaet Edutasia lancerede i januar 2017 et gratis kommakursus til alle som gerne vil blive bedre til at sætte komma efter de danske kommaregler. På hjemmesiden danskkomma.dk kan man i sit helt eget tempo sætte sig ind i kommareglerne og få forklaret de vigtigste grammatiske regler der skal bruges for at sætte kommaet korrekt.

■ Ansvarshavende redaktør: Sabine Kirchmeier  
■ Redaktion: Margrethe Heidemann Andersen, Jørgen Nørby Jensen, Anni Renner Mortensen og Ole Ravnholt

■ ISSN: 2446-3124  
■ Layout: Pernille Kleinert

Usignede artikler og artikler med initialer giver udtryk for Sprognævnets mening. Artikler med navn giver ikke nødvendigvis i enhver henseende udtryk for Sprognævnets mening.

AK	Anne Kjærgaard
AÅJ	Anita Ågerup Jervelund
ESJ	Eva Skafte Jensen
IEM	Ida Elisabeth Mørch
JNJ	Jørgen Nørby Jensen
JS	Jørgen Schack
MHA	Margrethe Heidemann Andersen
OR	Ole Ravnholt
PD	Philip Diderichsen
PJ	Pia Jarvad
SK	Sabine Kirchmeier

Nyt fra Sprognævnet udgives af Dansk Sprognævn. Tidsskriftet udkommer 4 gange om året og er gratis. Tilmelding sker på Sprognævnets hjemmeside. Så får du en e-mail 4 gange om året, dvs. hver gang bladet udkommer.

Ring til vores spørgetelefon på 33 74 74 74 mandag til torsdag 10-12 og 13-15.

Følg også Dansk Sprognævn på nettet, på LinkedIn og på Facebook:

■ hjemmesiden: dsn.dk  
■ LinkedIn: Dansk Sprognævn  
■ Facebook: Dansk Sprognævn

Dansk  
Sprognævn

Worsaaesvej 19, 4. sal  
1972 Frederiksberg C